

מתניתין:

א. אדם המודה בחיוב ממון המוטל עליו מא-א הרי הוא חייב לשלם [הודאת בעל דין כמאה עדים דמי], והוא נלמד מן הכתוב [שמות כא ח]: "אשר יאמר כי הוא זה". ואילו המודה בחיוב קנס [קודם שהעמידוהו בדין וחייבוהו לשלם את הקנס] הרי הוא פטור [מודה בקנס פטור], שנאמר בפרשת כפל שהוא קנס [שם]: "אשר ירשיעון אלהים [בית דין]", ולמעט בא הכתוב "פרט למרשיע את עצמו".

ב. כפל שחייב בו הגנב, מורכב מקרן שהוא ממון ומן הכפל שהוא קנס; טבח או מכר הגנב, הרי הוא מוסיף שנים לשה או שלשה לשור, והם קנס.

ג. תשלומי הבעלים על נזקי שורם — חיוב ממון הוא, וכן כופר שחייבים הבעלים לשלם כשהרג שורם את הנפש — חיוב ממון הוא; (1)

אבל כשהרג שורם את העבד ונתחייבו בעליו לשלם שלשים שקל לאדוני העבד — חיוב זה קנס הוא.

כי מדברי ריש לקיש יש ללמוד, דטעמא דכתב רחמנא "נערה" מלא אנו יודעים שאינו חייב על הקטנה, הא לאו הכי אלא היה נכתב "נער" חסר הוה אמינא: אפילו על הקטנה הוא חייב.

והא כתיב בפרשת מוציא שם רע: "ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה, והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוח" —

וקטנה הרי לאו בת עונשין היא, וממילא משמע שלא דיברה כל הפרשה אלא בנערה ולא בקטנה! (15)

ואם כן לא היה צריך הכתוב לכתוב "נערה" מלא כדי למעט את הקטנה!

ומשינין: אלא כך הוא שאמר ריש לקיש: לפיכך כתבה התורה במוציא שם רע "נערה" מלא, לא ללמד על עצמו יצא, שממילא נדע כן כיון דהקטנה אינה בת עונשין, אלא כדי ללמד:

כאן במוציא שם רע שנכתב מלא אינו חייב אלא על הנערה, הא כל מקום שנאמר "נער" חסר אפילו קטנה במושמוע.

כתבו, שאין זה כלל בכל מקום, ודוקא במוציא שם רע אומרים כן, היות וסברא הוא שפטור, כי פתוי קטנה אונס הוא, והרי זה כאילו מוציא שם רע על הנערה שנאנסה תחתיו, דלא מחייב, וראה עוד בריטב"א.

1. ראה רש"י במשנה, ובמה שנתבאר בהערות לקמן.

15. אין כוונת הגמרא לומר שלא חייבה התורה "מוציא שם רע" אלא משום שבא לגרום לה מיתה, ולכן המוציא שם רע על הקטנה פטור מן הקנס, שהרי מוכח מגמרא בסנהדרין [ח ב] שאין סיבת חיובו של מוציא שם רע משום שרצה להורגה, תוספות.

ובעיקר הלימוד, כתבו בתירוץ אחד, כי מאחר שהפרשה מדברת בנערה, בהכרח שכל מה שנאמר בה הוא בנערה דוקא; ובתירוץ שני

המודה ואומר: פתיתי את בתו של פלוני הרי זה משלם בושת ופגם בלבד על פי עצמו, כי הודאת בעל דין בחיוב ממון כמאה עדים דמי.⁽²⁾

ואולם אין משלם את הקנס ואף על פי שהודה, כי "המודה בקנס פטור", שכך אמרה תורה בענין קנס: אשר ירשיעון אלהים [בית דין], ודרשינן: פרט למרשיע את עצמו.

וכן המודה ואומר גנבתי⁽³⁾ ונמצא שהוא חייב קרן וכפל, הרי זה משלם את הקרן בלבד על פי עצמו שהוא חיוב ממון –

ואולם אין משלם תשלומי כפל על הגניבה שהודה, ולא תשלומי ארבעה וחמשה על טביחה ומכירה שאף הן קנס.⁽⁴⁾

וכן המודה ואומר: המית שורי את פלוני

2. ממשנה זו הקשה הרב המגיד על שיטת הרמב"ם שהחובל בחבירו אינו משלם נזק על פי עצמו, שאם כן למה מתחייב פגם שהוא נזק על פי עצמו?!?

וראה ב"משכנות הרועים" שליקט הרבה מדברי האחרונים בזה.

3. במשנה שבמשניות [ובספרים אחרים בגליון] וכן הוא ברא"ש, כתוב: גנבתי וטבחתי ומכרתי, וכן הוא בס"א כמבואר בצד הגליון, והמאירי הביא את נוסחת המשנה כפי שהיא לפנינו.

4. לפי הגירסא במשניות: "גנבתי וטבחתי ומכרתי, אין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה", פירוש המשנה הוא:

א. האומר "גנבתי" אינו משלם תשלומי כפל.
ב. אפילו באו עדים שגנב, והודה ואמר טבחתי ומכרתי אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה על הטביחה, ופירוש לשון המשנה "גנבתי וטבחתי ומכרתי" הוא: גנבתי או טבחתי ומכרתי.

ולפי הגירסא שלפנינו: גנבתי, אין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה, כתב הרש"ש לפרש:

אם אמר גנבתי אין משלם תשלומי כפל,

ואפילו אם טבח ומכר על פי עדים אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ומשום שאת הכפל הרי אינו משלם, וכל שאין משלם כפל אינו משלם על הטביחה, כי "ארבעה וחמשה" אמר רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה; [ולמדנו מדבריו, שאם לא פסוק זה היה מתחייב על הטביחה, ואף על פי שחיוב ארבעה וחמשה על הטביחה הוא קנס, ונמצא שאין אנו יכולים לחייב אותו על הטביחה אלא על ידי הודאתו שהודה על הגניבה, ולכאורה היה לנו לומר ש"מודה בקנס" ייקרא].

ואולם מדברי המאירי שגרס כגירסתנו, ופירש את הטעם משום שארבעה וחמשה הן קנס, מוכרח שלא כפירוש הרש"ש, כי לפי דבריו אפילו אם היה החיוב על הטביחה חיוב ממון לא היה מתחייב על הטביחה מאחר שלא התחייב כפל שהוא קנס.

וגם מדברי התוספות שהקשו, למה השמיט התנא יוצא בשן ועין ומוציא שם רע, משמע כי טביחה ומכירה שהמודה בה אינו מתחייב כיון שהוא קנס אכן נשנה במשנתנו, ואילו לדברי הרש"ש לא נזכר במשנתנו שהמודה בטביחה ומכירה [ובאו עדים על הגניבה] אינו חייב כיון שהוא קנס.

ולשיטתם יש לפרש בשני אופנים:

האחד: כפי שנתבאר על פי הגירסא

"קנס" ואינו משלם על פי עצמו.

גמרא:

שנינו במשנה: האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם כושט ופגם על פי עצמו ואינו משלם קנס על פי עצמו:

מדייקת הגמרא את לשון המשנה ששנינו "פתיתי" את בתו של פלוני, ואף שדין זה אמת הוא אף לענין אונס את בתו של אחר, ומקשה:

וליתני במשנתנו: האומר **אנסתי** את בתו של פלוני! (7)

וחייב אני כופר, (5) או המית שורי את שורו של פלוני, וחייב אני בנזק השור, הרי זה משלם על פי עצמו כי אלו "ממון" הם.

אבל המודה ואומר: המית שורי את עבדו של פלוני וחייב אני שלשים סלעים לאדוני העבד, אין הוא משלם על פי עצמו, היות ושלשים הסלעים קנס הם.

זה הכלל (6): כל המשלם אפילו יתר על מה שהזיק, כלומר: שקצבה התורה את שיעור התשלום וחייב לשלמו אפילו אם ערך הנזק הוא פחות מן השיעור הקצוב, הוא הנקרא

שבמשניות.

השני: כגון שאמר גנבתי ובאו עדים על הטביחה, ומכל מקום אינו מתחייב עליה, היות ובלי הודאתו שנגב אי אפשר לחייבו, ונמצאת הודאתו בגניבה מחייבתו בקנס הטביחה, ומודה בקנס פטור, [אלא שפירוש זה אף הוא קשה, שהרי אף אם לא היה זה קנס, לא היה מתחייב ומטעמו של הרש"ש: אם אין כפל אין ארבעה וחמשה].

5. בדין כופר נחלקו תנאים [מכות ב ב] אם הוא "דמי מזיק" דהיינו בעל השור, או דמי נזק, ובהמשך המשנה מבואר, שכל המשלם יותר על מה שהזיק אין זה אלא קנס, ואם כן תיקשי, והרי פעמים שהמזיק שוה יותר מן הניזק, ואם כן קנס הוא, ולמה משלם כופר על פי עצמו!?

ותירצו התוספות: "לא חשיב יותר ממה שהזיק וכו' דפדיון נפשו הוא נותן".

ביאור דבריהם: כי למאן דאמר "דמי מזיק" אין הכופר חיוב ממון אלא "כופרא כפרה" [כדמשמע במכות ב ב], ומאחר שהיא כפרת המזיק, סובר מאן דאמר זה שעליו לתת את דמיו שלו כפדיון נפש, ונמצא שאין זה יותר ממה

שהזיק, שהרי את נפשו הוא פודה בערכה, ואת הנזק אינו משלם כלל.

וברש"י מבואר כאן, שמשנתנו אתיא כמאן דאמר "כופרא ממונא", והיינו, שאם "כופרא כפרה" הרי זה קנס לדעת רש"י, וביאר ב"הערות" כוונת רש"י, דלמאן דאמר "דמי נזיק" [אף שגם הוא יכול לסבור "כופרא כפרה", כמבואר במכות ב ב], אף רש"י מודה שהוא ממונא, ורק למאן דאמר "דמי מזיק" כיון דהוא יותר על מה שהזיק הוי קנס, ולא סבירא ליה לרש"י כסברת התוספות, [וראה מה שכתבו על דברי רש"י, רבינו עקיבא איגר בתוספותיו למשניות, והרש"ש].

6. כתבו התוספות ש"זה הכלל" בא לרבות את אותן קנסות שלא נתפרשו במשנה, והן קנס מאה כסף של מוציא שם רע, ויציאת העבד הכנעני בשן ועין וראשי אבריים.

7. ביארו התוספות את קושיית הגמרא, כי חידוש יש בדבר, שהאומר "אנסתי את בתו של פלוני" פטור מן הקנס, אע"ג שמודה שעשה פריצות.

אמר נסתפק ליה רב פפא לאביי: אם ניהא לה לדידה, אם מעדיפה הבת לשאת את הלעז כדי להשתכר את ממון הבושת והפגם, מאי יהיה הדין לפי רבי שמעון, האם יהא נאמן ויתחייב לשלם בושת ופגם?

אמר ליה אביי: אינו נאמן, כי דלמא לא ניהא ליה לאביה, שמא אין נוח לאביה הלעז שיצא על משפחתו.⁽⁹⁾

שוב שאל רב פפא: ואם ניהא ליה גם לאביה, מאי?

אמר ליה אביי: דלמא לא ניהא להו לבני משפחה, ומאחר שיתכן שלבני המשפחה אין זה נוח, אין לבית דין לעשות שום דבר שיחזק את בושתם.

שוב שאל: ואם ניהא להו לבני משפחה, מאי?

אמר ליה: אי אפשר דליכא חד מבני המשפחה במדינת הים דלא ניהא ליה.⁽¹⁰⁾

שינו במשנה: האומר גנבתי משלם את הקרן וכו', המית שורי את פלוני או את שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו:

איתמר: פלגא ניזקא, חצי נזק שמשלם שור

ומשינין: לא מבעיא קאמר, כלומר: ודאי שאם אמר "אנסתי" נאמן הוא לחייב את עצמו בבושת ופגם, ופטור הוא מן הקנס, אלא חידוש מחדשת לנו המשנה שאפילו כשאמר "פתיתי" הרי אנו מאמינים לו לחייבו בבושת ופגם; וכך כוונת המשנה:

לא מבעיא המודה ואומר "אנסתי" — דלא קא פגים לה, אינו פוגם אותה כל כך בדבריו שהרי לא מרצונה נאנסה — דמשלם בושת ופגם על פי עצמו.

אבל המודה ואומר "פתיתי" דקא פגים לה נפגמת היא אם יאמינוהו בית הדין ויחייבוהו בתשלומים, אימא לא משלם על פי עצמו, הייתי אומר שלא נאמינו ליקח ממנו בושת ופגם ולהוציא עליה שם מזנה בעיר, וכדעת רבי שמעון שבכרייתא המובאת בסמוך.

קא משמע לן משנתנו, שאף האומר "פתיתי" את בתו של פלוני" הרי הוא נאמן, ונוטלים ממנו בית הדין בושת ופגם.

ומבאר הגמרא: מתניתין משנתנו היא דלא כי האי תנא!

דתניא: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: אף בושת ופגם אינו משלם על פי עצמו, כי לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני, להוציא עליה לעז מזנה בעיר.⁽⁸⁾

9. משמע שאביה חי, ומכל מקום הבושת והפגם הוא שלה, שהרי משום כך ניהא לה כמבואר ברש"י, ואם כן בהכרח שהנדון הוא בבוגרת, שיש לה בושת ופגם והפגם שלה.

10. לפי זה המפתה את בת הגרים שאין להם בני

8. ב"אילת השחר" כתב בדרך אפשר לפרש ענין זה, שהוא משום שהוראת בעל דין במקום שחב לאחרים אינו נאמן, ראה לעיל יט א.

וראה רש"י בד"ה לא ניהא להו לבני משפחה, שכתב: ובית דין אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתם, ונראה שלא כפירוש בעל "אילת השחר", וראה ב"משמר הלוי".

תם [קודם שהועדו בעליו על נזקי השור] שהזיק בנגיחה⁽¹¹⁾ נחלקו בו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע:

רב פפא אמר: ממונא⁽¹²⁾ הוא ולא קנס, ואם מודה בעל השור בנזק, הרי הוא משלם על פי עצמו.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר: קנסא הוא, ואין בעליו משלמים על פי עצמו.

ומבארת הגמרא טעמו של כל אחד ואחד:

רב פפא אמר פלגא נזקא ממונא, משום דקסבר:

סתם שוורים לאו בחזקת שימור מאליהן קיימי, אין הם שמורים מאליהם מלהזיק אם לא שישמרו אותם הבעלים, אלא מזיקים הם אפילו נזקים שאין דרכם בכך כגון נגיחה, ולפיכך מוטלת חובת שמירה על בעליהם —

ואם כן בדין הוא דמשלם כוליה, שישלם הבעלים את כל הנזק אם לא שמר את השור, ורחמנא הוא דחיים עלויה התורה חסה עליו שלא ישלם את כולו, כיון דאכתי לא איעד תוריה⁽¹³⁾ שעדיין לא הועד השור שלו, ואולם את אשר הוא משלם בדין הוא שמשלם ואם כן "ממונא" הוא.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא נזקא קנסא, משום דקסבר:

סתם שוורים בחזקת שימור מאליהן קיימי שלא להזיק בנזקים שאין דרכם בכך כגון נגיחה, ואפילו לא ישמרום הבעלים.

ואם כן בדין הוא דלא לישלם הבעלים כלל, ורחמנא הוא דקנסיה לבעלים, כי היכי דנינטריה לתוריה, כדי שיוסיף שמירה על השור, ואם כן קנסא הוא.

סימן לארבע הוכחותיה של הגמרא כשיטתו של רב פפא ש"פלגא נזקא ממונא":

א. הניזק: ⁽¹⁴⁾ ב. מזה; ג. והמית; ד. כלל.

א. הניזק:

תנן במשנה בבבא קמא: הניזק והמזיק משתתפים בתשלומין של הנזק, כלומר: אין המזיק מקבל את כל ערך נזקו, וכאילו משתתף הוא בתשלומין, [ומפרש לה ואזיל].

בשלמא למאן דאמר [רב פפא]: **פלגא נזקא ממונא,** היינו דשייך ניזק בתשלומין, שהרי מפסיד חצי מערך ממונו שמן הדין היה ראוי להשתלם מן המזיק.

שיועד, רש"י בעמוד ב.

12. נכתב על פי הגירסא בבבא קמא, ועל פי הרש"ש.

13. כן היא הגירסא בבבא קמא טו א, וכן צריך לומר.

14. כן צריך לומר.

משפחה, יהיה חייב לשלם בושת ופגם על פי עצמו ואפילו לדעת רבי שמעון; אלא שלא ניחא לה לגמרא לפרש את משנתנו בבת גרים, ולכן אומרת הגמרא "מתניתין דלא כרבי שמעון".

11. דהיינו ב"קרן" שהוא אחד מאבות נזיקין, או בתולדות הקרן כגון נשיכה וכיוצא בזה, וכל נזק שאין דרך הבהמה בכך אלא משונה הוא, הרי הוא תולדה של "קרן" והוא משלם חצי נזק עד

בתשלומין", אין הכוונה לחצי הנזק שמפסיד הניזק, אלא שבאותו חצי נזק שזיכתה לו התורה, אין הוא מקבל את כולו וכאילו משתתף הוא בתשלומין –

ולא נצרכא אלא לפחת דמיה⁽¹⁵⁾ של הנבילה משעת הנזק ועד שעת העמדה בדין⁽¹⁶⁾, שהמזיק אינו משלם רק את ההפרש שבין ערך הנבילה בשעת הנזק לערכה קודם הנזק, אבל את פחת דמיה עד שעת העמדה בדין אין המזיק משלם והניזק הוא שנושא בהפסד זה, ונמצא שכאילו הניזק משתתף בתשלומין.⁽¹⁷⁾

אלא למאן דאמר [רב הונא בריה דרב יהושע]: פלגא ניזקא קנסא, ומן הדין היה שלא יטול כלום, תיקשי: האיך קורא התנא לזה שהניזק משתתף בתשלומין, והרי:

השתא דלאו דידיה קא שקיל [הרי אף מה שהניזק מקבל, שלא בדין הוא מקבל ואת של חבירו המזיק הוא נוטל], וכי בתשלומין איתיה [וכי שייך לומר שהוא משתתף בתשלומין במה שאינו נוטל כערך כל נזק]?!?

ומשינין: מה ששינינו "הניזק והמזיק

דוקא בכסף, אלא כל דבר שהוא שוה כסף ואפילו נבילות תשלומים טובים הם, אם כן, קח את הנבילה ששלי היא כחלק מתשלום נזקי, ואני אשלים את ההפרש שבין ערך הנבילה לערכה של הבהמה קודם שנהרגה.

אלא שאם היינו באים על המזיק מעיקר הדין, הרי שאם היה פוחת ערך הנבילה משעה שניזוקה [כגון שהיתה שוה חמשים זוז] ועד השעה שהעמידוהו בדין וחיבבוהו לשלם [וכגון שבאותה שעה אינה שוה אלא שלשים זוז] – היה צריך המזיק להשלים סך מאה ושבעים זוז שסכום זה בתוספת הנבילה המשולמת למזיק עולים מאתיים זוז.

וכל זה מעיקר הדין, אבל חידשה התורה ואמרה "והמת יהיה לו" לניזק מיד בשעת הנזק, כלומר: אין על המזיק לשלם אלא את ההפרש שבין ערך הנבילה בשעת הנזק [דהיינו חמשים זוז] לערכה של הבהמה קודם שניזוקה; ונמצא, שאותם עשרים זוז שפחתה הנבילה, מן הדין היתה אמורה להיות הפסד של המזיק וכאילו היה הוא צריך "לשלם" את אותו הפחת, ואילו התורה חידשה שהוא הפסד של הניזק ואין המזיק משלם אלא מאה וחמשים זוז ואינו

15. על ידי שהוזלה, כן נראה מלשונו של רש"י, ובפשוטו לאו דוקא, והוא הדין אם נפחתה הנבילה על ידי שהסריחה.

ואולם שיטת התוספות בבבא קמא טו א ד"ה נראה, שכוונת הגמרא הוא דוקא לענין פחת על ידי סרחון וכיוצא בזה. ראה שם.

16. ברש"י בד"ה לא נצרכא סותר את עצמו שפעם כתב "שעת מכירה" ופעם כתב "שעת העמדה בדין", והרש"ש כתב, שנכון יותר "שעת העמדה בדין", וכן הוא ברש"י בבא קמא דף י" סוף עמוד ב.

17. ביאור הענין על פי דברי האחרונים, הוא: אם הרג שורו של מזיק את שורו של הניזק שהיה שוה מאתיים זוז, והנבילה שוה חמשים זוז, מעיקר הדין היה לנו לומר, שישלם המזיק את כל ערכה של הבהמה שמתה, דהיינו מאתיים זוז, ויקח את הנבילה לעצמו, היות והשור כבר אינו בעולם, והנבילה הקיימת כאילו דבר אחר הוא.

ואולם אף מעיקר הדין יכול המזיק לומר לניזק: מאחר שעלי לשלם לך, ואיני חייב לשלם

ומשנין: צריכה המשנה להשמיענו דין זה שני פעמים, כי, **חדא בשור תם, וחדא בשור מועד**.

וצריכא המשנה להשמיענו שפחת הנבילה הפסדו של ניזק הוא, הן בתם והן במועד!

דאי אשמועינן דין זה רק בשור **תם**, הייתי אומר: לא נשנה דין זה אלא בו **משום דאכתי לא איעד** [עדיין לא העידו ולא התרו במזיק].

אבל בשור מועד דכבר איעד המזיק, **אימא** לא יהיה הפחת על הניזק אלא על המזיק.

ואי אשמועינן דין זה רק בשור **מועד**, הייתי אומר: לכן אין הפחת מוטל על המזיק

תמהה הגמרא: וכי אפשר לפרש את המשנה לענין **פחת נבילה!**?

והרי קודם לאותה המשנה בכבא קמא בה שנינו "הניזק והמזיק בתשלומין" – כבר שנינו: "וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ".⁽¹⁸⁾

ותנינא בכרייתא לפרש את לשון המשנה: "לשלם תשלומי נזק" ולא שנה התנא: משלם את הנזק –

שהוא **מלמד שהבעלים** של הנבילה דהיינו הניזק **מטפלין בנבילה** ומוכרים אותה כי שלהם היא ולא של המזיק,⁽¹⁹⁾ והוא אינו חייב אלא את ההפרש שבין בהמה חיה לנבילה, ואם פחתו דמיה לאחר הנזק אין המזיק נושא בהפסד זה!?

פיסקא זו; ואולם התוספות כתבו שדברי הברייתא נסובים על פיסקא אחרת, והיא מה שאמרו באותה משנה ד"הניזק והמזיק בתשלומין": חבתי בתשלומי נזקו, ומדייקת הגמרא [בכא קמא י ב]: חבתי בנזקו לא קתני, אלא **בתשלומי נזקו**, תנינא להא דתנו רבנן "תשלומי נזק" מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה.

ואולם דעת רש"י כאן היא, שהברייתא שאמרה "תשלומי נזק", לא קאי על פיסקת "חבתי בתשלומי נזקו", אלא על הפיסקא "לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ", וברש"י בכבא קמא שם, נראה שהוא גורס בכרייתא "תשלומי נזקו".

19. כלומר: אילו היינו אומרים שפחת נבילה על המזיק הוא, הרי הטעם הוא משום שהוא חייב לשלם את כל ערך השור, ואת הנבילה יטול לעצמו, וכפי שנתבאר בהערה לעיל, וזה הוא

מוסיף כנגד ערכה של אותה הפחת, והרי זה כאילו השתתף המזיק בתשלומין, שהיה עליו לקבל סך מאה ושבעים זוז מעיקר הדין, ואילו בפועל חידשה התורה שלא יקבל אלא מאה וחמשים זוז.

ב. ובגדר חידוש התורה כתבו האחרונים שני אופנים:

האחד: אף שמעיקר הדין חיובו של המזיק הוא כנגד כל ערך השור שמת, ואין הנבילה באה אלא בתורת תשלומין, חידשה התורה שאין חיובו של המזיק אלא כפי ערך הנזק בפועל דהיינו ההפרש בין ערך השור החי לנבילה.

השני: אף שמעיקר הדין אין הנבילה באה בחשבון התשלומים אלא בשעה שהמזיק משלם בה את נזקו, חידשה התורה שתהיה הנבילה משולמת מאליה מיד בשעת הנזק, וכאילו שילם המזיק בנבילה מיד כשניזוקה.

18. כן פירש רש"י, שדברי הברייתא נסובים על

התנא עד שנאמר דהאי [חילוק לענין תשלום על פי עצמו] נמי שייר?

ומפרשינן: שייר התנא חילוק אחר בין תם למועד, והוא: חצי כופר! שהמועד משלם כופר כשהרג את האדם, ואילו התם אינו משלם אפילו חצי כופר — כדינו בשאר נזיקין — כשהרג את האדם.

וממשיכה הגמרא ליישב קושיא נסתרת, והיא:

לרב פפא שאמר: פלגא נזקא ממונא, ולדבריו אין באותה משנה שיור אחר מלבד חצי כופר, תיקשי: מאי שייר עוד התנא דהאי [חצי כופר] שייר?! (20)

ומשנינן: אי משום חצי כופר, לאו שיורא הוא, כלומר: אף את דין "חצי כופר" שאין משלם התם לא שייר התנא, ושוב לא תיקשי מאי שייר דהאי שייר, כי:

הא מני — משנה זו — רבי יוסי הגלילי מא-ב
היא, דאמר: תם משלם חצי כופר. (1)

ג. המית.

תא שמע כדברי רב פפא הסובר: פלגא נזקא ממונא — ממשנתנו:

המית שורי את פלוני או את שורו של פלוני, הרי זה משלם נזק על פי עצמו.

ומאי לאו, האם לא מדברת משנתנו בשור

משום דקא משלם כוליה, משלם הוא את כל הנזק ודיו למזיק בהפסד זה.

אבל שור תם שאין משלם המזיק אלא חצי מהנזק אימא לא יטפלו רק הבעלים בנבילה, אלא יהא חצי הפחת מוטל על המזיק.

לכן צריכא!

ב. מה.

תא שמע כדברי רב פפא שחצי נזק ממונא הוא:

דתנן: מה בין תם למועד?

שהתם משלם חצי נזק ורק מוגפו של השור המזיק, ואם אין שוה השור כחצי מערך הנזק הרי הניזק מפסיד, ומועד משלם נזק שלם, ומשלם אותו מן העלייה [כלומר: מכיסו] של המזיק.

והרי לא קתני חילוק נוסף ביניהם: שהתם אינו משלם על פי עצמו, ומועד משלם על פי עצמו; ומשמע דאף התם משלם על פי עצמו, כי ממונא הוא, ותיקשי לרב הונא בריה דרב יהושע, הסובר: פלגא נזקא קנסא!?

ומשנינן: תנא התנא חילוק אחד בין תם למועד, ושייר חילוק אחד, דהיינו תשלום על פי עצמו.

וכי מאי עוד חילוק בין תם למועד שייר

1. הקשו התוספות: סוף סוף היה לתנא לשנות חילוק נוסף בין תם למועד, שהמועד משלם כופר שלם ואילו התם אינו משלם אלא חצי כופר?!

שאמרו שאינו כן, אלא של הבעלים הניזק הוא הנבילה, והם יטפלו בה.

20. נתבאר על פי התוספות.